

Ч 215
В 75...

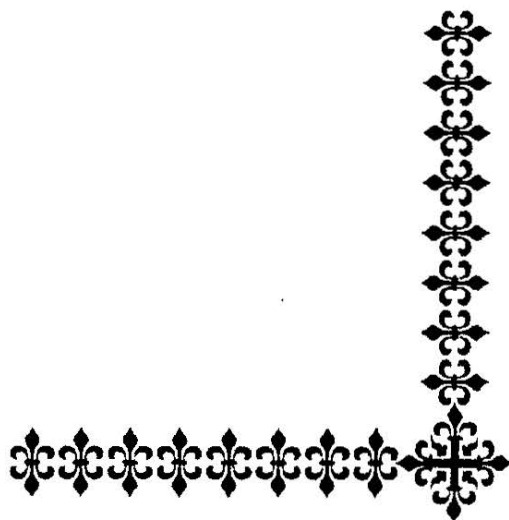

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

*Л.І. Воротіна
В.Є. Воротін
С.О. Гуткевич*

Кандидатська дисертація: методика написання і захисту

Посібник для аспірантів
і здобувачів наукового ступеня

КОНТРОЛЬНИЙ ЛИСТ ТЕРМІНУ
ПОВЕРНЕННЯ

Книга має бути повернута не пізніше
вказаного тут терміну

Кількість попередніх видач . . . . .

--	--

ЗАТ "ЧКП" тел.: 3-41-17

звернути увагу на те, що при поверненні книги до бібліотеки необхідно заповнити картку повернення книги - це необхідно для обліку книги та її стану.

256689

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

П.І. Воротіна
В.Є. Воротін
С.О. Гуткевич

КАНДИДАТСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ:
МЕТОДИКА НАПИСАННЯ І ЗАХИСТУ

Посібник для аспірантів
і здобувачів наукового ступеня

256689

Київ
Видавництво
Європейського університету
2003

07

БІБЛІОТЕКА
Чернігівського державного
технологічного університету

Рецензенти:

М.М. Єрмошенко — доктор економічних наук, професор

Є.Г. Панченко — доктор економічних наук, професор

За загальною редакцією проректора з наукової роботи З.І. Тимошенко

Друкується за постановою Вченої ради Європейського університету (протокол № 2 від 6 лютого 2003 р.)

ВОРОТИНА Л.І., ВОРОТІН В.Є., ГУТКЕВИЧ С.О.

Кандидатська дисертація: методика написання і захисту: Посібник для аспірантів і здобувачів наукового ступеня. — К: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. — 76 с. — Бібліогр.: с. 28.

ISBN 966-7942-98-8

Методичний посібник підготовлено з метою надання допомоги науковцям під час роботи над дисертацією і публічним захистом її на спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня кандидата наук в Україні.

Науковці знайдуть необхідні рекомендації щодо вибору теми дисертаційного дослідження, написання рукопису дисертації, етапів і порядку наукової експертизи результатів дослідження за темою дисертації; сучасних вимог до підготовки щодо захисту і процедури захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Для аспірантів, здобувачів, магістрів, наукових керівників дисертаційних досліджень, членів спеціалізованих вчених рад з захисту дисертацій, опонентів і всіх, хто займається науковою роботою і хоче підвищити культуру своєї наукової творчості.

УДК 001.817

ISBN 966-7942-98-8

© Європейський університет, 2003

© Л.І. Воротина, В.Є. Воротін,
С.О. Гуткевич, 2003

Перед науковцями під час написання дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук постають питання з методики дисертаційного дослідження за відповідною темою; написання тексту дисертації; дотримання вимог щодо оформлення; процедури прилюдного захисту на засіданні Спеціалізованої вченої ради; проходження експертизи у Вищій атестаційній комісії (ВАК) України.

Автори посібника поставили за мету надати методичну допомогу аспірантам та здобувачам щодо методології наукового дослідження з моменту вибору теми дисертації до її прилюдного захисту і отримання диплома кандидата наук.

Методичний посібник надає можливість аспірантам і здобувачам отримати необхідні знання щодо загальних положень та типологічних ознак кандидатської дисертації як виду наукового дослідження. Практична допомога аспірантам і здобувачам полягає у тому, що посібник містить методичні поради щодо вибору теми дисертації; розробки календарного планування підготовки рукопису дисертаційного дослідження; опублікування результатів наукових досліджень за темою дисертації; етапів проходження експертизи наукових досліджень; підготовки дисертації до захисту.

Аспіранти і здобувачі дізнаються з посібника про всі необхідні відомості з питання підготовки і процедури прилюдного захисту дисертації на засіданні спеціалізованої вченої ради відповідно до сучасних вимог Вищої атестаційної комісії України.

Згідно з поставленою метою, автори розробили структуру методологічного посібника таким чином, щоб він був корисним на всіх етапах виконуваної роботи:

розділ перший присвячено викладенню загальних положень суті дисертації як виду наукового дослідження;

розділ другий — процесу написання дисертації та сучасним формам експертизи результатів наукових зобутків дослідника за темою дисертації;

розділ третій — сучасним вимогам до оформлення рукопису дисертації, порядку і процедурі прилюдного захисту на спеціалізованій вченій раді вищого навчального закладу чи наукової установи;

розділ четвертий — порядку та процедурі прилюдного захисту дисертації на спеціалізованій вченій раді.

РОЗДІЛ 1

Загальні положення

1.1. Дисертаційне дослідження як самостійний вид наукової роботи

Дисертація, на відміну від будь-яких видів наукових розробок в системі наук, відіграє особливу роль — виконує *кваліфікаційну функцію*, тобто готується з метою прилюдного захисту і отримання наукового ступеня. За сучасних умов — це кандидата і доктора наук.

Право на захист дисертації і отримання наукового ступеня мають фахівці з вищою освітою, які успішно склали іспити кандидатського мінімуму, пройшли всі етапи процедури та порядку написання й захисту дисертації.

Відповідно до чинного законодавства, підготовка дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук здійснюється у двох формах:

— через навчання в аспірантурі (три роки за денної, чотири — за заочними формами навчання), у якості *аспіранта*;

— через прикріплення до вищого навчального закладу чи науково-дослідної установи у якості *здобувача* для завершення написання дисертації.

Особливість навчання в аспірантурі полягає у тому, що аспірант чи здобувач стає на шлях наукового дослідника, бере на себе *особисту відповідальність* за досягнення поставленої перед собою мети, сам контролює виконання свого індивідуального плану написання дисертації.

Зазвичай, наукового керівника аспіранту призначає кафедра (відділ) і дуже важливо з перших кроків знайти з керівником спільну наукову мову, взаєморозуміння та єдину стратегію роботи над обраною темою дисертаційного дослідження.

Кафедра (відділ) кожен рік здійснює *атестацію* аспіранта, тобто дає оцінку якості виконання аспірантом його індивідуального плану і приймає рішення «атестувати» чи «відрахувати з аспірантури» залежно від успішності виконання індивідуального плану аспірантом.

Короткі висновки

1. *Дисертація* — це наукове дослідження обраної дисертантом теми з метою її прилюдного захисту і отримання наукового ступеня.

2. *Наукове дослідження дисертації* — це самостійна робота, яку особисто виконує і контролює аспірант і здобувач.

3. *Науковим центром, де виконується дисертаційне дослідження, є кафедра вищого навчального закладу чи відділ наукової установи.*

4. *Кафедра (відділ) призначає аспіранту і здобувачу наукового керівника за темою дисертації і провадить щорічно атестацію аспіранта, тобто оцінює якість виконання ним індивідуального плану написання дисертації.*

1.2. Загальні типологічні ознаки дисертації як виду наукового дослідження

За визначенням словника іншомовних слів, *дисертація* (лат. dissertatio — дослідження, розвідка) — це наукова праця, яку підготовлено *дисертантом* для прилюдного захисту на здобуття вченого ступеня.

Дисертант (лат. dissertans [dissertantis] — досліджувачий, міркуючий) — особа, що готує свою наукову роботу (дисертацію) до прилюдного захисту і отримання вченого ступеня.

Типологічні ознаки дисертації чітко визначені постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.97 №644 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань» (із змінами та доповненнями).

Згідно з п.11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань» (далі — Порядок) дисертація на здобуття наукового ступеня є *особисто виконаною дисертантом кваліфікаційною науковою працею*. Дисертація є *самостійною* науковою роботою дисертанта, яка містить *особистий* внесок дослідника у наукову роботу обраної проблеми з елементами *наукової новизни*, характеризується логічною єдністю змісту і відповідає вимогам Порядку.

Наукова новизна щодо дисертаційного дослідження обраної теми дисертації — це ознака, за якою дисертант має право використати поняття «*вперше...*» при викладенні результатів своєї роботи над дисертацією.

Наукова новизна може бути дослідження; у формулюванні теоретичних положень, що виконав та обгрунтував дисертант; у рекомендаціях, що впровадженні у практику і сприяють досягненню нових соціально-економічних результатів.

Дисертант через дисертаційне дослідження доводить рівень своєї наукової кваліфікації, уміння здійснювати науковий пошук та вирішувати самостійно наукові проблеми.

Дисертація характеризується наявністю критичного аналізу існуючих наукових поглядів та уявлень щодо обраної теми (проблеми), дискусійного та полемічного матеріалу, викладу аргументованої власної позиції дисертанта з проблем, що досліджувались дисертантом.

Дисертація повинна відповідати основним *критеріям* оцінки наукових результатів дослідження, а саме:

- актуальність обраної теми дисертаційного дослідження;
- наукова новизна одержаних результатів;
- самостійність виконаних наукових досліджень, особистий внесок дисертанта в одержання наукових результатів;
- достовірність дослідження;
- практичне значення одержаних наукових результатів;

— апробація результатів дисертаційного дослідження, впровадження їх у практику, навчальний процес тощо.

Основні наукові результати дисертації *обов'язково* повинні бути опубліковані дисертантом у вигляді наукових праць (монографій, статей, тез, доповідей на наукових конференціях).

Зміст дисертації та наукові досягнення дисертант викладає в *авторефераті*, який публікується відповідно до вимог ВАКУ до прилюдного захисту дисертації з метою ознайомлення науковців та громадськості з науковими результатами дослідження.

До захисту дисертація подається у вигляді рукопису, оформленого згідно з державним стандартом.

Короткі висновки

1. *Дисертація — це наукова праця (дослідження), яку виконав особисто дисертант з метою прилюдного захисту на здобуття наукового ступеня.*

2. *Дисертація має відповідати вимогам ВАКУ України та критеріям оцінки результатів наукових досліджень: актуальність, наукова новизна, достовірність, самостійність, практична значимість.*

3. *Основні наукові результати дисертаційного дослідження мають бути опубліковані як наукові праці (монографії, статті, тези, наукові доповіді чи виступи на конференціях) та автореферат до прилюдного захисту дисертації.*

РОЗДІЛ 2

Написання рукопису дисертації та форми експертизи наукових результатів

2.1. Типова схема написання рукопису дисертації

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук має вигляд рукопису обсягом 6,5—9 авторських аркушів, оформлених відповідно до державного стандарту.

Загальна (типова) схема процесу підготовки рукопису дисертації до прилюдного захисту виглядає таким чином:

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, формулювання та затвердження теми на засіданні Вченої ради вишого навчального закладу чи наукової установи.

2. Визначення мети та завдань дослідження за темою дисертації.

3. Вибір об'єкта та предмета дисертаційного дослідження.

4. Окреслення методики (методів) проведення наукового дослідження за обраною темою дисертації.

5. Збір, обробка, критичний аналіз наукової інформації, літературних джерел, теоретичних розробок.

6. Збір, оброблення, аналіз аналітичних, фактичних, статистичних даних відповідно до об'єкта та предмета дисертаційного дослідження.

7. Опис процесу дослідження, формулювання висновків, написання рукопису дисертації.

8. Обговорення результатів наукових досліджень дисертанта.

9. Рекомендація дисертації до прилюдного захисту на спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня.

10. Експертиза та оцінка отриманих дисертантом наукових результатів.

Обговорення актуальності теми дисертації

Актуальність теми — це ступінь її значимості для теорії та практики в сучасних умовах при вирішенні конкретних проблем у межах об'єкта і предмета дисертаційного дослідження.

Дисертант може запропонувати власну тему дисертації, якщо він для себе її вже визначив як особистий науковий інтерес, чи тема може бути рекомендована науковим керівником. Але у будь-яких варіантах тема дисертації обговорюється науковцями на засіданнях кафедр, відділів, проблемних груп, де визначається рівень актуальності обраної теми, редакційно формулюється з необхідністю подальшого редакційного уточнення в процесі наукового дослідження, рекомендується Вченій раді для затвердження.

З цього моменту дисертант заповнює *індивідуальний* план аспіранта з формулюванням затвердженої теми дисертації, обґрунтуванням її актуальності, розробленою структурою (планом) дисертації та визначенням етапів підготовки дисертації до захисту на всі роки навчання в аспірантурі з конкретизацією процесу написання по роках навчання: 1-й рік навчання, 2-й рік навчання і так далі.

Визначення мети та завдань дослідження за темою дисертації

Мета — це визначальний кінцевий науковий результат, якого прагне досягти науковець у процесі дослідження за темою дисертації.

Завдання конкретизують шлях досягнення поставленої мети і визначають, що має вирішити дослідник (дисертант) на цьому шляху.

Зазвичай, завдання формулюються у вигляді конкретних тез: *дослідити...*; *описати...*; *довести...*; *розробити модель...*; *визначити...*; *доказати...* тощо.

Для дослідника-дисертанта формулювання мети і завдання — це ті зобов'язання, які він бере на себе як науковець, і своє особисте бачення їх вирішення викладає у тексті розділів та висновках своєї дисертаційної роботи.

Критерієм наукового рівня дисертації є досягнення мети і вирішення завдань, які визначив для себе дисертант, обираючи тему дисертаційного дослідження.

Вибір об'єкта та предмета дисертаційного дослідження

Об'єкт та предмет дослідження співвідносяться між собою як *загальне* та *часткове*.

Об'єкт дослідження — відносини, процес чи явище, що породжують проблему, проблемну ситуацію і обираються дисертантом для дослідження.

В об'єкті відокремлюється та частина, котра обирається дисертантом за предмет свого наукового дослідження.

Предмет дослідження — певний аспект дослідження відносин, процесу чи явища в межах обраного об'єкта.

Скажімо, дисертант обирає *об'єктом* дослідження сучасні корпоративні товариства в Україні і з усього різноманітного спектра відносин, процесів та явищ в корпоративних (акціонерних) товариствах визначає певну частину, що стає безпосередньо *предметом* дослідження дисертанта: система управління корпоративними «товариствами», «конфлікти та шляхи їх подолання», «державне регулювання розвитку корпоративного сектора в економіці України» тощо.

Предмет дослідження дисертанта визначає тему його дисертації. Вибір теми наукового дослідження завершується редакційним формулюванням назви дисертації, яке може редакційно корегуватись у процесі роботи над рукописом дисертації.

Назва дисертації (тема) повинна відповідати двом вимогам:

- відповідати паспорту спеціальності;
- відповідати предмету, завданням та змісту дисертації.

Паспорт спеціальності затверджується ВАКом України, в якому вказуються *шифр, назва і галузь науки*, за якими присуджуються відповідні наукові ступені — економічні, історичні, технічні, математичні, філософські тощо.

Окреслення методики (методів) проведення наукового дослідження за обраною темою дисертації

Вибір методів наукового дослідження визначає ті способи вивчення та пізнання відносин, явищ та процесів в межах об'єкта і предмета дисертації, які використовує дисертант задля досягнення поставленої мети та вирішення сформульованих завдань. Скажімо для дисертації з економічних, управлінських наук вони можуть мати такий вигляд.

Методи дослідження. Методологічними засадами проведеного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, критичне осмислення сучасних ідей і положень, що стосуються предмета досліджень, ґрунтовні наукові праці вчених-економістів, фахівців соціальної сфери, соціологів, законодавчо-нормативні та правові акти, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради та Уряду України, галузеві та міжгалузеві методичні документи з питань соціального захисту населення країни. Теоретичною основою здійсненого дослідження є використання системного підходу до його об'єкта та предмета, оцінка методів удосконалення соціального захисту.

У процесі дослідження було використано такі методи: діалектичної й формальної логіки, якісного аналізу та синтезу (для дослідження положень економічних теорій і опублікованих наукових праць, результатів виконаних науково-дослідних робіт, дієвості і погодженості законодавчих і нормативно-правових актів); абстрактно-логічного аналізу (при обґрунтуванні та розробці концептуальної моделі системи соціального захисту населення); порівняльно-економічного аналізу (при оцінці рівня соціальних гарантій вразливих верств населення, удосконалення основних напрямів їх соціального захисту); математичної статистики (при оцінці соціально-економічних індикаторів рівня життя населення та рангового розподілу регіонів України); економіко-математичного моделювання (при визначенні залежності окремих напрямів економічної і соціальної захищеності населення від індикаторів рівня життя).

Збирання, обробка, критичний аналіз наукової інформації, літературних джерел, теоретичних розробок

Інформаційною базою наукового дослідження дисертанта є державні нормативні документи; законодавчі акти з обраної галузі науки; офіційні статистичні матеріали; дані діяльності підприємств, організацій в межах обраних об'єкта та предмета дисертаційної роботи.

Як джерела інформації мають бути вивчені та критично проаналізовані теоретичні і методичні розробки вітчизняних та зарубіжних вчених з відповідної та споріднених галузей наук; результати досліджень провідних наукових установ та вчених-дослідників; матеріали науково-практичних конференцій; наукових форумів, симпозіумів, «круглих столів» тощо.

Опис процесу дослідження, формулювання висновків, написання рукопису дисертації

Процес свого наукового самостійного дослідження за темою дисертації дослідник-дисертант викладає у вигляді рукопису згідно з логікою дослідження, структурою дисертації, етапів наукових розробок.

Кожен розділ дисертації містить опис тої частини дослідження об'єкта і предмета, котра визначена структурою дисертації і завершується науковими висновками.

Дисертація в цілому складається з текстів рукопису усіх розділів і завершується загальними висновками з дослідження обраної теми дисертації.

Відповідно до сучасних вимог ВАКУ України рукопис дисертації має бути відповідного обсягу (дисертація на присудження наукового ступеня кандидата наук для суспільних та гуманітарних наук — 6,5—9 авторських аркушів) і відповідної форми викладення тексту.

Оформлення рукопису дисертації — це надзвичайно відповідальна частина наукової роботи дисертанта, що дає можливість викласти зміст дисертації в оптимальному вигляді: логічно, чітко, конкретно, з необхідними акцентами, рубрикацією, висновками, джерелами, додатками тощо.

Мова тексту дисертації має відповідати сучасним вимогам загальноприйнятої культури наукового викладання результатів дисертаційного дослідження.

«Наукова мова» тексту дисертації передбачас вміння дисертанта користуватись *категоріальним (понятійним) апаратом* науки, в якій здійснюється дисертаційне дослідження; етично вести наукову дискусію з опонентами; аргументовано викладати особисту позицію науковця з дискусійних питань; чітко формулювати висновки за результатами самостійного наукового дослідження проблеми.

Обговорення результатів наукових досліджень дисертанта

Результати наукових досліджень дисертанта обговорюються на засіданнях кафедри (відділу) чи проблемних груп у вигляді першої (попередньої) наукової експертизи дисертації в цілому, окремих розділів; теоретичних та практичних результатів; наукових доповідей; наукових публікацій дисертанта за темою дисертації.

На наукове обговорення текст дисертації, як правило, виноситься дисертантом після наукової експертизи та висновків наукового керівника.

Після обговорення дисертації (розділу) дисертант допрацьовує матеріал з урахуванням зроблених науковцями зауважень і рекомендацій.

Кількість обговорень дисертації (розділів) на кафедрі не обмежена і затверджується за умов, коли вчені кафедри (відділу) зроблять висновок про відповідність наукових результатів сучасним вимогам до дисертацій.

Рекомендація дисертації до прилюдного захисту на спеціалізованій раді

Дисертація рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня на Спеціалізованій раді членами кафедри (відділу) за умов відповідності рукопису дисертації (за змістом та оформленням) сучасним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння учених звань».

Рекомендація оформляється належним чином у вигляді протоколу засідання кафедри (відділу) і рецензій рецензентів з висновками щодо дисертації.

Експертиза та оцінка отриманих дисертантом наукових результатів

Попередня експертиза та оцінка наукових результатів дослідження дисертанта здійснюється при обговоренні дисертації на засіданнях кафедри (відділу).

Подальша експертиза дисертації проходить в декілька етапів:

- зовнішня експертиза у науковій установі — *првідна установа*;
- експертиза з боку визначених науковців — *опоненти*;
- експертиза з боку *членів комісії* спеціалізованої ради на предмет прийняття дисертації до захисту;
- прилюдний захист дисертації на засіданні спеціалізованої ради;
- експертиза у *Вищій атестаційній комісії (ВАК) України*.

Позитивна кінцева експертна оцінка дає підставу на присудження досліднику наукового ступеня з відповідної галузі науки.

Короткі висновки

1. *Процес написання рукопису дисертації відбувається за загальною (типовою) схемою: обґрунтування актуальності теми дисертації та затвердження її на засіданні вченої ради установи; визначення мети, завдань, об'єкта і предмета, методів дослідження; описання процесу дослідження, формулювання висновків і написання рукопису дисертації.*

2. *Результати дослідження дисертанта обговорюються науковцями на засіданнях кафедри чи відділу.*

3. *Дисертація проходить внутрішню експертизу та рекомендується до прилюдного захисту на спеціалізованій раді по захисту дисертації на здобуття наукового ступеня.*

2.2. Сучасні вимоги до написання та оформлення рукопису дисертації

Рукопис дисертації до прилюдного захисту на Спеціалізованій вченій раді необхідно оформляти відповідно до Державного стандарту ДСТУ-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» і згідно з «Порядком присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань» (додаток 1).

Кандидатська дисертація згідно з п.13 «Порядку» повинна містити результати проведених дисертантом досліджень та отримані ним нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки.

Здобувач має підготувати рукопис дисертації до захисту на спеціалізованій вченій раді згідно з означеними у додатках вимогами і зазвичай у нього при цьому виникає безліч питань і проблем.

Методичний посібник стане при цьому у пригоді і значною мірою полегшить пошуки відповідей на питання та вирішення проблем.

Отже, підготовлена до захисту дисертація — це звіт про виконану особисто дисертантом наукову роботу за відповідною темою на здобуття наукового ступеня кандидата наук з суспільних і гуманітарних наук обсягом 6,5–9 авторських аркушів, що відповідно складає 140–180 стандартних сторінок тексту.

До загального обсягу дисертації згідно з «Порядком» не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів дисертації підлягають пагінації на загальних підставах.

Композиція дисертації повинна складатися з:

- титульного аркуша;
- змісту;
- переліку умовних позначень (за необхідності);
- вступу;
- основної частини;
- висновку;

- списку використаних джерел;
- додатків (за необхідності).

Текст дисертації друкується за допомогою комп'ютерної чи машинописної техніки з дотриманням певних вимог:

- текст друкується на одній сторінці аркуша білого паперу формату А4 (210–297 мм);
- через два міжрядкових інтервали;
- до тридцяти рядків на сторінці;
- мінімальна висота шрифту 1,8 мм;
- на комп'ютері з використанням текстового редактора Word розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом.

Композиційна частина дисертації повинні мати заголовки: «Зміст», «Перелік умовних скорочень», «Вступ», «Розділ 1 та ін.», «Висновки до розділу 1 та ін.», «Висновки та пропозиції», «Список використаних джерел», «Додатки».

Кожну композиційну частину дисертації треба починати з нової сторінки

Пагінація сторінок рукопису дисертації робиться арабськими цифрами, починаючи з титульного аркуша (номер 1 на титульному аркуші не ставлять). Оформляється титульний аркуш відповідно до вимог ВАК України (додаток 2).

Кількість розділів дисертації визначають особисто дисертант з науковим керівником (дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук зазвичай складається з трьох розділів).

Текст дисертації необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів:

- ліве, верхнє, нижнє поля — не менше 20 мм;
- праве — не менше 10 мм.

Заголовки розділів друкуються великими літерами. Крапка в кінці заголовка не ставиться.

Заголовки підрозділів друкуються звичайними літерами (крім першої великої).

Є певні вимоги до нумерації розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів:

- номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять (наприклад, «РОЗДІЛ 1»);
- підрозділи нумерують у межах кожного розділу. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка також, як під номером розділу та підрозділу (наприклад, «2.3.»);
- пункти нумеруються у межах кожного підрозділу з значенням порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку (наприклад, «1.3.2.»);
- підпункти нумеруються за такими ж правилами, як і пункти.

Усі ілюстрації (рисунок, таблиці, графіки) в тексті дисертації повинні бути пронумеровані та мати підтекстовки і назви.

Короткі висновки

1. *Зміст та оформлення рукопису дисертації на здобуття наукового ступеня має відповідати вимогам Державного стандарту — ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» та згідно «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань».*

2. *Вимоги стосуються змісту, обсягу рукопису дисертації, формату друкування, заголовків структурних частин дисертації, нумерації, ілюстрацій, формул, цитування та посилання на використані джерела, оформлення списку використаної літератури, додатків.*

3. *Дисертант не може подати до спеціалізованої вченої ради рукопис дисертації на здобуття наукового ступеня без дотримання сучасних означених вимог та правил оформлення дисертації.*

Спеціалізована вчена рада не має права прийняти до захисту дисертацію, що не відповідає сучасним вимогам «Порядку» та Держстандарту.

РОЗДІЛ 3

Підготовка до прилюдного захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук в Україні

3.1. Основні вимоги щодо підготовки дисертації до прилюдного захисту

Прилюдний захист дисертації відбувається на засіданні спеціалізованої вченої ради, склад якої затверджується наказом Вищої атестаційної комісії України.

Прилюдний захист передбачає певний Порядок і процедуру, які визначені ВАКом України і обов'язкові для виконання всіма учасниками процесу захисту дисертації: дисертантом, опонентами, членами спеціалізованої вченої ради, присутніми на захисті, членами лічильної комісії.

Дисертаційна робота вважається підготовленою до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради, якщо:

- рукопис дисертації за змістом та оформленням відповідає вимогам та правилам «Порядку»;
- у наявності є належним чином оформлені відгуки наукового керівника, провідної установи та офіційних опонентів (додаток 3);
- віддрукований та розісланий у наукові установи автореферат дисертації;
- зміст дисертації опубліковано у наукових публікаціях автора в наукових фахових виданнях України (додаток 4).

3.2. Вимоги до автореферату дисертації

Заключним етапом виконання дисертаційної роботи перед поданням її до захисту на Спеціалізовану вчену раду є написання та друкування автореферату.

Згідно з основними вимогами до дисертацій та авторефератів дисертацій, автореферат призначений для ознайомлення наукових працівників з методикою дослідження, фактичними результатами і основними висновками дисертації.

До написання та оформлення автореферату висуваються певні вимоги, які дисертант має виконати, щоб отримати право захисту своєї дисертації на засіданні спеціалізованої вченої ради (додаток 5).

Основні вимоги до автореферату зводяться до такого:

- друкується державною мовою;
- має ґрунтовно розкривати зміст дисертації за розділами;
- повинен містити інформацію таку, яка наявна в дисертації;
- виготовляється друкарським способом і видається у вигляді брошури тиражем 100 примірників;
- текст друкується з обох боків аркуша формату паперу 145x215 мм і частки аркуша 60x90/16.

Структура автореферату складається із загальної характеристики дисертаційної роботи, стислого викладу змісту роботи за розділами, висновків, списку опублікованих автором праць за темою дисертації, анотацій українською, російською та англійською мовами.

За обсягом автореферат кандидатської дисертації не може бути меншим 0,7 авторських аркуша і перевищувати 0,9 авторських аркуша при друкуванні через 1,5 інтервали з розміщенням 40 рядків на сторінці.

Вимоги до оформлення *лицьової та зворотної сторінок* обкладинок автореферату визначені і зафіксовані у формах 6 та 7 (додаток 6).

До спеціалізованої вченої ради здобувачем наукового ступеня автореферат подається у вигляді брошури, а також у вигляді *електронного варіанту тексту* на двох гнучких магнітних дисках (ГМД) — дискетах розміром 3,5 дюйма у вигляді файлу з назвою *afef.tif*, структура якого повністю відповідає друкованому варіанту автореферату.

До дня захисту дисертації у спеціалізовану вчену раду мають надійти відзиви на автореферат від спеціалістів цієї галузі науки.

ВАК України визначає перелік установ, до яких обов'язково надсилаються автореферати дисертації (додаток 7).

Короткі висновки

1. Дисертація вважається підготовленою до прилюдного захисту на спеціалізованій вченій раді, якщо за змістом та оформленням вона відповідає вимогам ВАК України.
2. Основний зміст дисертації викладено в надрукованому авторефераті відповідно до сучасних вимог.
3. Публікації у фахових наукових виданнях висвітлюють головні результати досліджень автора за темою дисертації.

РОЗДІЛ 4

Порядок та процедура прилюдного захисту дисертації на спеціалізованій вченій раді

4.1. Перелік та оформлення документів, які необхідно подати до спеціалізованої вченої ради

ВАК України відповідними нормативними документами (запроваджені наказом від 21 березня 1997 р. №121, із змінами та доповненнями, внесеними наказами від 23 жовтня 1997 р. №559; від 14 жовтня 1998 р. №486; від 15 грудня 1998р. №688; від 4 січня 1999 р. №1; від 10 листопада 1999 р. №462; від 20 березня 2000 р. №12; від 26 квітня 2002 р. №180) визначила перелік документів, які подаються до спеціалізованої вченої ради *здобувачем* наукового ступеня.

— **Заява** на ім'я голови спеціалізованої вченої ради з проханням прийняти дисертацію до розгляду, в якій необхідно зазначити: в котрий раз захищається дисертація, посаду, прізвище, ім'я та по батькові здобувача, індекс, домашню адресу, телефон.

— **Особовий листок** з обліку кадрів з відомостями, чинними на час прийняття дисертації до захисту, засвідчений відділом кадрів за основним місцем роботи, з фотокарткою, засвідченою печаткою установи (2 прим.).

Для іноземних громадян засвідчена печаткою установи за основним місцем роботи або навчання ксерокопія національного паспорта здобувача (2 прим.). У всіх документах атестаційної справи імена іноземних громадян повинні наводитися в тому порядку, який указано в їх іноземному паспорті.

— **Копії дипломів** про вищу освіту (засвідчені) (2 прим.). У разі зміни здобувачем прізвища додається нотаріально засвідчена копія документа про зміну прізвища.

— **Посвідчення про складені кандидатські іспити**, засвідчене підписами і печаткою установи, за формою, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. №309 «Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів» (для здобувачів наукового ступеня кандидата наук) або засвідчене підписом і печаткою установи посвідчення за формою, яка діяла на час складання кандидатського іспиту (2 прим.).

— **Висновок** установи, в якій виконувалась дисертація, чи до якої був прикріплений здобувач, із зазначенням, ким і коли була затверджена тема дисертації (2 прим.).

Висновок оформляється як витяг з протоколу засідання кафедри (міжкафедрального семінару, лабораторії, відділу), підписується завідувачем кафедри (керівником семінару, лабораторії, відділу), як правило, доктором наук, затверджується керівником установи і скріплюється печаткою. У висновку поряд з іншими аспектами характеристики дисертації та особистості здобувача мають бути визначені конкретний персональний внесок здобувача до всіх наукових праць, опублікованих у співавторстві. Термін чинності висновку — 1 рік.

— **Відгук наукового керівника**, засвідчений печаткою установи, в якій він працює (1 прим.).

— **Поштові картки** (4 шт.) з марками і вказаними адресами здобувача (2 картки) та спецради (2 картки). На зворотному боці поштових карток у верхньому кутку пишуть прізвище, ім'я, по батькові здобувача, галузь наук та науковий ступінь, на який він претендує.

Картки поміщують у конверт, що наклеєний на зворотному боці обкладинки атестаційної справи.

— **Файл** з текстом автореферату. Назва файлу atef.tif (2 прим., на двох дискетах, у конверті).

— **Згода** державного органу країни, громадянином якої є здобувач наукового ступеня, на захист його дисертації в Україні (для громадян країн СНД).

— **Дисертація**, оформлена згідно з вимогами, що вкладаєні в «Основних вимогах до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій», у кількості примірників,

необхідних для передачі на зберігання до Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, до бібліотеки установи, де створено спеціалізовану вчену раду, для відправки опонента та провідній установі (організації).

Усі примірники дисертації мають бути підписані автором на титульному аркуші дисертації (форма 5).

Файли з текстом дисертації на дискетах для передачі до Українського інституту науково-технічної та економічної інформації. Імена файлів dis1, dis2. (1 комплект дискет, кількість яких залежить від обсягу дисертації).

— **Автореферат** дисертації, оформлений згідно з вимогами, які викладені в розділі 5 «Основних вимог до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій», у двох примірниках. Всі примірники автореферату підписуються автором на обкладинці (форма 6).

— **Наукові праці здобувача**, перераховані в авторефераті: монографії, брошури, описи авторських свідощів (копії), статті та тези доповідей (копії), тексти депонованих та анотованих в журналах рукописів наукових праць — в одному примірнику.

Спеціалізована вчена рада, виходячи з поданих здобувачем необхідних документів, виносить рішення про прийняття дисертації до захисту; призначає офіційних опонентів; визначає провідну установу для експертизи дисертації; повідомляє ВАК України про подання здобувачем дисертації на здобуття наукового ступеня до спеціалізованої вченої ради.

Після опублікування повідомлення про захист дисертації на здобуття наукового ступеня в Бюлетені ВАК України призначається дата публічного захисту.

Короткі висновки

1. Прилюдний захист дисертації на здобуття наукового ступеня призначається лише за умов подання здобувачем до спеціалізованої вченої ради необхідних документів.

2. Перелік документів, які подаються до спеціалізованої вченої ради здобувачем наукового ступеня визначається Вищою атестаційною комісією України.

4.2. Процедура захисту дисертації на здобуття наукового ступеня на засіданні спеціалізованої вченої ради

Прилюдний захист дисертації на здобуття наукового ступеня відбувається на засіданні спеціалізованої вченої ради, повноваження якої затверджено на певний термін Вищою атестаційною комісією України, при наявності присутності кворуму членів спеціалізованої вченої ради.

На засіданні по захисту дисертації на здобуття наукового ступеня можуть брати участь усі бажаючі і тому захист дисертації є прилюдним.

Процедура прилюдного захисту дисертації передбачає:

- виступ здобувача з оголошенням результатів свого особистого дослідження за темою дисертації;
- оголошення результатів зовнішньої експертизи дисертації науковцями у вигляді відзиву провідної установи;
- виступи офіційних опонентів з власним відзивом щодо рівня наукових досліджень здобувача за темою дисертації;
- обговорення дисертації бажаючими взяти участь у науковій дискусії за темою дисертації, що захищається;
- таємне голосування членів спеціалізованої вченої ради щодо присвоєння здобувачеві наукового ступеня;
- оголошення результатів таємного голосування щодо присвоєння здобувачеві наукового ступеня;
- у разі позитивного таємного голосування, прийняття «Висновків» спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації здобувача, поданої на здобуття наукового ступеня (додаток 8).

Вища атестаційна комісія України визначила основні «Вимоги до оформлення відгуку провідної установи» (додаток 3).

ВАК України також розробив «Пам'ятку офіційному опонентові» (додаток 3).

Короткі висновки

1. Здобувач наукового ступеня повинен пам'ятати, що досягнення його мети залежить не лише від належного рівня написання та оформлення рукопису дисертації та автореферату, а й від успішного захисту особистих наукових результатів за темою дисертації.

2. Захист дисертації на здобуття наукового ступеня відбувається на засіданні спеціалізованої вченої ради і носить форму прилюдного захисту.

3. За присудження наукового ступеня члени спеціалізованої вченої ради віддають свої голоси у процедурі таємного голосування.

4.3. Атестаційна справа здобувача наукового ступеня кандидата наук, яка подається до ВАК України

Після завершення процедури захисту дисертації на спеціалізованій вченій раді атестаційна справа здобувача належним чином оформляється і подається до ВАК України.

Перелік документів атестаційної справи здобувача наукового ступеня кандидата наук, які подаються до ВАК України (додаток 9).

З метою створення неодмінних умов для підвищення ефективності інформаційного забезпечення творчої праці вчених і прискореного використання науково-технічних досягнень у суспільному виробництві, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 25.12.2001 р. №808, зареєстрованим Міністерством юстиції України 11.01.2002 р. про «Порядок реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій» спеціалізована вчена рада про захист дисертації повідомляє УкрІНТЕІ, де відбувається державна реєстрація і облік відповідно до облікової картки дисертації (додаток 10).

Наказом також визначено «Порядок подання облікових і звітних документів із дисертацій» та вимоги до оформлення облікової картки дисертації (додаток 11).

Висновки

Підготовка дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук — це складний творчо-науковий процес.

Автори наукового посібника не намагались розробити готових рецептів на всі випадки наукової роботи, але мали за мету надати всебічну допомогу здобувачам з перших кроків на шляху наукової роботи за обраною темою дисертації до її завершення та захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради.

За час наукових досліджень і написання рукопису дисертації здобувачем будуть відбуватись певні, а, може, й значні зрушення і в суспільному житті, і в науковому середовищі, і у вимогах до дисертаційних робіт, але залишаться завжди неодмінними наукові, творчі пошуки науковців різних наукових напрямів, завжди будуть небайдужі дослідники, які своїми здобутками у науковій праці сприятимуть втіленню власних наукових прагнень і прагнень в цілому суспільного життя до найвищого задоволення потреб людини.

Автори бажать здобувачам наукового ступеня успішного написання і захисту дисертації.

1. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. №644. — К. // Бюл. ВАК України, 1998, № 3. — С. 4—15.
2. Перелік та форми документів, які використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників. — К. // Бюл. ВАК України. Спецвипуск, 2000, №2. — С. 2—48.
3. Про внесення змін і доповнень до порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 1998 р. №1241 та від 22 липня 1999 р. №1336. — К. // Бюл. ВАК України, 1999, №4. — С. 2—7.
4. Зміни і доповнення, що вносяться до переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників: Наказ ВАК України від 20.03.2000 р. № 120. — К. // Бюл. ВАК України, 2000, № 2. — С. 6—17.
5. Зміни та доповнення, що вносяться до переліків і форм документів, що використовуються при атестації наукових і науково-педагогічних працівників: з Наказу ВАКу України від 26.04.2002 р. № 180. — К. // Бюл. ВАК України, 2002, №5. — С. 2—3.
6. Кузин Ф.А. Диссертация. Методика написання. Правила оформлення. — М., 2000. — 320 с.
7. Майборода В. Основні вимоги до підготовки рукопису дисертації. — Вісник УАДУ, 2002, № 3. — С. 343—351.
8. Филлис Э., Пью Д. Как написать диссертацию: практическое руководство / Пер. с англ. — Челябинск: Урал LTD, 1999. — 286 с.
9. Шейко В., Кумнарченко Н. Кандидатська і докторська дисертації: написання, оформлення, захист. // Вища школа. — К., 2001, № 2-3. — С. 113—121.
10. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: метод. поради. — К.: Ред. бюл. Вищої атестаційної комісії України, 1999. — 80 с.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ДИСЕРТАЦІЙ ТА АВТОРЕФЕРАТИВ ДИСЕРТАЦІЙ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Згідно з "Порядком присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань" дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук необхідно оформлювати відповідно до Державного стандарту України. Таким стандартом є ДСТУ 3008-95 "Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення".

З огляду на високі вимоги нормативних документів необхідно неухильно дотримуватися порядку подання окремих видів текстового матеріалу, таблиць, формул та ілюстрацій, а також правил оформлення автореферату.

1.2. Назва дисертації повинна бути, по можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми (задачі), вказувати на мету дисертаційного дослідження і його завершеність. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий (4-6 слів) підзаголовок.

У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів "Дослідження питання...", "Дослідження деяких шляхів...", "Деякі питання...", "Матеріали до вивчення...", "До питання..." і т. ін., в яких не відбито в достатній мірі суть проблеми.

1.3. При написанні дисертації здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких записав матеріали або окремі результати.

Використовуючи в дисертації ідеї або розробки, що належать також і співавторам, разом з якими були написані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації.

В разі використання запозиченого матеріалу без посилання на автора та джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

1.4. В дисертації необхідно стисло, логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

1.5. Дисертацію на здобуття наукового ступеня подають у вигляді спеціально підготовленого рукопису в твердому переплетенні.

2. СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЇ

2.1. Дисертація повинна містити:

титульний аркуш,
зміст,
перелік умовних позначень (при необхідності),
вступ,
основну частину,
висновки,
список використаних джерел,
додатки (при необхідності).

3. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ

3.1. Титульний аркуш дисертації (форма 5)

Титульний аркуш дисертації містить найменування наукової організації або вищого навчального закладу, де виконана дисертація;

прізвище, ім'я, по батькові автора; індекс УДК; назву дисертації;

шифр і найменування спеціальності; науковий ступінь, на який претендує здобувач; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і (або) консультанта; місто і рік.

На титульному аркуші дисертації обов'язково зазначається "На правах рукопису" та гриф обмеження розповсюдження відомостей (за необхідності).

3.2. Зміст

Зміст подають на початку дисертації. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури та ін.

3.3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності)

Якщо в дисертації вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий в дисертації у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа — їх детальну розшифровку.

Якщо в дисертації спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

3.4. Вступ

Розкриває сутність і стан наукової проблеми (задачі) та її значимість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Далі подають загальну характеристику дисертації в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукової задачі) обґрунтують актуальність та доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, особливо на користь України.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне — сутність проблеми або наукового завдання.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, те-
мами**

Коротко викладають зв'язок вибраного напрямку досліджень з планами організації, де виконана робота, а також з галузевими та (або) державними планами та програмами.

Обов'язково зазначають номери державної реєстрації науково-дослідних робіт, базових для підготовки та подання дисертаційної роботи, а також і роль автора у виконанні цих науково-дослідних робіт.

Мета і задачі дослідження

Формулюють мету роботи і задачі, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Не слід формулювати мету як "Дослідження...", "Вивчення...", тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Об'єкт дослідження — це процес або явище, що порожує проблемну ситуацію і обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага дисертанта, оскільки предмет дослідження визначає тему дисертаційної праці, яка визначається на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наукова новизна одержаних результатів

Подають коротку анотацію нових наукових положень (рішень), запропонованих здобувачем особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше одержано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

Кожне наукове положення чітко формулюють, відокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко і однозначно (без нагромадження дрібних і таких, що затемнюють його сутність, деталей та уточнень). У жодному випадку не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в дисертації зроблено те й те, а сутності і новизни положення із написаного виявити неможливо. Подання наукових положень у вигляді анотацій є найбільш розповсюдженою помилкою здобувачів при викладенні загальної характеристики роботи.

До цього пункту не можна включати опис нових прикладних (практичних) результатів, отриманих у вигляді способів, пристроїв, методик, схем, алгоритмів і т.ін. Слід завжди розмежовувати одержані наукові положення і нові прикладні результати, що випливають з теоретичного доробку дисертанта.

Усі наукові положення з урахуванням досягнутого ними рівня новизни є теоретичною основою (фундаментом) вирішеної в дисертації наукової задачі або наукової проблеми. Насамперед за це здобувачеві присуджується науковий ступінь.

Практичне значення одержаних результатів

У дисертації, що має теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а в дисертації, що має прикладне значення, - відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендацій щодо їх використання. Відзначаючи практичну цінність одержаних результатів, необхідно подати інформацію щодо ступеня готовності до використання або масштабів використання.

Необхідно дати короткі відомості щодо впровадження результатів досліджень із зазначенням назв організацій, в яких здійснена реалізація, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.

Особистий внесок здобувача

У випадку використання в дисертації ідей або розробок, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації та в авторефераті з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в ці праці або розробки.

Апробація результатів дисертації

Вказується, на яких наукових з'їздах, конференціях, симпозиумах, нарадах оприлюднено результати досліджень, що вклячені до дисертації.

Публікації

Вказують, у скількох монографіях, статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, авторських свідощтвах опубліковані результати дисертації.

3.5. Основна частина

Основна частина дисертації складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. В кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

В розділах основної частини подають:
огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень;

виклад загальної методики і основних методів досліджень;

експериментальну частину і методику досліджень; відомості про проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;

аналіз і узагальнення результатів досліджень.

В огляді літератури здобувач окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, здобувач

повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини дисертації.

У другому розділі, як правило, обґрунтовують вибір напряму досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методику проведення дисертаційних досліджень. В теоретичних роботах розкривають методи розрахунків, гіпотези, що розглядають, в експериментальних — принципи дії і характеристики розробленої апаратури, оцінки похибок вимірювань.

У наступних розділах з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Здобувач повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень.

Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

3.6. Висновки

Викладають найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в дисертації, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми (задачі), її значення для науки і практики. Далі формулюють висновки та рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів. У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. Далі у висновках розкривають методи вирішення поставленої в дисертації наукової проблеми (задачі), їх практичний аналіз, порівняння з відомими розв'язаннями.

У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

3.7. Список використаних джерел

Список використаних джерел слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Зокрема, потрібну інформацію можна одержати із таких стандартів: ГОСТ 7.1-84 "Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления", ДСТУ 3582-97 "Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила", ГОСТ 7.12-93 "Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила".

3.8. Додатки

За необхідності до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дисертації:

- проміжні математичні доведення, формули і розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- протоколи і акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту;
- інструкції і методики, опис алгоритмів і програм вирішення задач на ЕОМ, які розроблені в процесі виконання дисертаційної роботи;
- ілюстрації допоміжного характеру.

4. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

4.1. Загальні вимоги

Дисертацію друкують машинописним способом або за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через два міжрядкові інтервали до тридцяти рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Можна також використати папір форматів у межах від 203x288 до 210x297 мм і подавати таблиці та ілюстрації на аркушах формату А3.

Всі примірники дисертації повинні бути ідентичними. В разі використання здобувачем копіювальної техніки ідентичність усіх примірників дисертації повинна бути засвідчена спеціалізованою вченою радою.

Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук повинен становити 11—13 авторських аркушів (для суспільних і гуманітарних наук 15—17 авторських аркушів). Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук повинен становити 4,5—7 авторських аркушів (для суспільних і гуманітарних наук — 6,5 — 9 авторських аркушів). Зазначений вище обсяг дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора чи кандидата наук розрахований на використання при їх оформленні звичайних (не портативних) друкарських машинок при друкуванні через 2 інтервали на папері формату А4 або комп'ютерів з використанням шрифтів текстового редактора \Word розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом.

Текст дисертації необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий — не менше 20 мм, правий — не менше 10 мм, верхній — не менше 20 мм, нижній — не менше 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка - чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту дисертації повинна бути однаковою.

Вписувати в текст дисертації окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписа-

ного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися в процесі написання дисертації можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Роздруковані на ЕОМ програмні документи повинні відповідати формату А4 (мають бути розрізаними), їх включають до загальної нумерації сторінок дисертації і розміщують, як правило, в додатках.

Текст основної частини дисертації поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин дисертації "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3—4 інтервалам.

Кожну структурну частину дисертації треба починати з нової сторінки.

До загального обсягу дисертації, визначеного Порядком, не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів дисертації підлягають нумерації на загальних засадах.

4.2. Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою дисертації є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок дисертації. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини дисертації, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини дисертації, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: "І. ВСТУП" або "Розділ 6. ВИСНОВКИ". Номер розділу ставлять після слова "РОЗДІЛ", після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: "2.3." (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад:

"1.3.2." (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за тими ж правилами, як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в дисертації безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на

окремих сторінках дисертації, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках.

Ілюстрації позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад:

Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в дисертації подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис "Таблиця" із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка — наприклад: "Таблиця 1.2" (друга таблиця першого розділу).

Якщо в дисертації одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово "Таблиця" і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова "Продовження табл." і вказують номер таблиці, наприклад: "Продовження табл. 1.2".

Формули в дисертації (якщо їх більше одної) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад:

(3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в

межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова "Примітки" ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...

2. ... Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова "Примітка" ставлять крапку.

4.3. Ілюстрації

Ілюструють дисертації, виходячи із певного загально-го задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, який допомагає уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту і запобігти невинуватим пропускам ілюстрацій до найважливіших тем. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст - ілюстрації.

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. При необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією звичайно має чотири основних елементи:

найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом "Рис. ";

порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку номера арабськими цифрами;

тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;

експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Треба зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Приклад:

Рис. 1.24. Схема розміщення елементів касети:

1 — розмотувач плівки;

2 — сталеві ролики;

3 — привідний валик;

4 — опорні стояки.

Основними видами ілюстративного матеріалу в дисертаціях є: креслення, технічний рисунок, схема, фотографія, діаграма і графік.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана із ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу у круглих дужках "(рис. 3.1)" або зворот типу: "...як це видно з рис. 3.1" або "... як це показано на рис. 3.1".

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері.

У дисертації слід застосовувати лише штрихові ілюстрації і оригінали фотознімків.

Фотознімки розміром, меншим за формат А4, наклеюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

4.4. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць.

Приклад побудови таблиці

Назва таблиці			
Головка			
Боковик (заголовки рядків)			

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово "Таблиця" починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

За логікою побудови таблиці її логічний суб'єкт, або підмет (позначення тих предметів, які в ній характеризуються), розміщують у боковик, головці, чи в них обох, а не у прографці; логічний предмет таблиці, або присудок (тобто дані, якими характеризується присудок,) - у прографці, а не в головці чи боковик. Кожен заголовок над графою стосується всіх даних цієї графи, кожен заголовок рядка в боковик - всіх даних цього рядка.

Заголовок кожної графи в головці таблиці має бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Боковик, як і головка, вимагає лаконічності. Повторювані слова тут також виносять в об'єднувальні рубрики; загальні для всіх заголовків боковика слова розміщують у заголовку над ним.

У прографці повторювані елементи, які мають відношення до всієї таблиці, виносять в тематичний заголовок або в заголовок графи; однорідні числові дані розміщують так, щоб їх класи співпадали; неоднорідні — посередині графи; лапки використовують тільки замість однакових слів, які стоять одне під одним.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки — з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку дисертації або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) на-

зву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розмішувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому випадку - боквик.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами "Те ж", а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не слід. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

4.5. Формули

При використанні формул необхідно дотримуватися певних техніко-орфографічних правил. Найбільші, а також довгі і громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі і нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують всередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова "де" без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишити не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x) і ділення (:).

Нумерувати слід лише ті формули, на які є посилання у наступному тексті. Інші нумерувати не рекомендується.

Порядкові номери позначають арабськими цифрами в круглих дужках на правому полі сторінки без крапок від формули до її номера. Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переносять у наступний нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка. Якщо формула знаходиться у рамці, то номер такої формули записують зовні рамки з правого боку навпроти основного рядка формули. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули.

Номер групи формул, розмішених на окремих рядках і об'єднаних фігурною дужкою (парантезом), ставиться справа від вістря парантеза, яке знаходиться в середині групи формул і звернене в сторону номера.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього вимагає побудова тексту, що передує формулі.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна за одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

Розділові знаки між формулами при парантезі ставлять всередині парантеза. Після таких громіздких математичних виразів, як визначники і матриці, можна розділові знаки не ставити.

4.6. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні дисертації здобувач повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дисертації, або на ідеях і висновках

яких розроблюються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена дисертація. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в дисертації.

Посилання в тексті дисертації на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, "... у праці [1—7]..."

Якщо в тексті дисертації необхідно зробити посилання на складову частину або на конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у вивинках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: "... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передачі інформації /6/ 1)"

Відповідний опис у переліку посилань:

6. Дороніна М.С. Культура спілкування ділових людей: Навчальний посібник. - К.: "KM Academia". 1998.— 192 с.

Відповідне подання вивинки:

/6/ 1) розділ 1. Ділове спілкування, стор.29.

Рекомендується в основному тексті або у заключних абзацах розділів давати посилання на особисті наукові праці здобувача (принаймні ті, перелік яких наведено в авторефераті).

Посилання на ілюстрації дисертації вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, "рис.1.2".

Посилання на формули дисертації вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад "...у формулі (2.1)".

На всі таблиці дисертації повинні бути посилання в тексті, при цьому слово "таблиця" в тексті пишуть скорочено, наприклад: "...в табл.1.2".

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово "дивись", наприклад: "див.табл.1.3".

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати. Науковий стикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз "так званий";

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок

автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора дисертаційної праці до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

е) якщо автор дисертаційної праці, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім тире і вказуються ініціали автора дисертації, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. — *М.Х.*), (підкреслено мною. — *М.Х.*), (розрядка моя. — *М.Х.*).

4.7. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел — елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т.ін. Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертації), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць. Зокрема, потрібну інформацію щодо згаданих вимог можна одержати із таких стандартів: ГОСТ 7.1-84 "Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления", ДСТУ 3582-97 "Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила", ГОСТ

7.12-93 "Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила."

4.8. Додатки

Додатки оформлюють як продовження дисертації на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті дисертації.

Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках дисертації, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово "Додаток ___" і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І. І. Й, О, Ч, Ђ, наприклад, додаток А, додаток Б і т.д. Один додаток позначається як додаток А.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою дисертації друкують великими літерами слово "ДОДАТКИ".

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 — другий розділ додатка А; В.3.1 — перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 — другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А. 1) — перша формула додатка А.

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ ДИСЕРТАЦІЇ

Назва організації, в якій виконана
дисертація

На правах рукопису

Прізвище, ім'я, по батькові

Індекс УДК

Назва дисертації

Шифр та найменування спеціальності

(подається за Переліком спеціальностей, за якими
проводиться захист дисертацій на здобуття наукових
ступенів кандидата і доктора наук, присудження науко-
вих ступенів і присвоєння вчених звань)

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата
(доктора) _____ наук
(галузь наук)

Науковий керівник (консультант)
(Прізвище, ім'я, по батькові,
науковий ступінь, вчене звання)

Місто — рік

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ВІДГУКУ ПРОВІДНОЇ УСТАНОВИ

1. Провідні установи є важливою ланкою атестації наукових кадрів вищої кваліфікації. Провідні установи здійснюють апробацію дисертацій перед проведенням захистів у спеціалізованих вчених радах.

Провідною установою щодо дисертації призначають лише наукову установу чи вищий навчальний заклад (або їх підрозділ), перелік яких затверджує ВАК України. Для оцінки рівня впровадження результатів і розробок здобувачів використовують відгуки науково-технічних закладів або (для суспільних і гуманітарних наук) центральних органів державної влади, громадських об'єднань і політичних партій підписаних докторами наук.

Спеціалізована вчена рада приймає дисертації до захисту та призначає офіційних опонентів, провідну установу згідно з пп. 20,22 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань і дату захисту.

Провідною не може бути установа, де виконувалася дисертація або де працює здобувач.

2. Керівник провідної установи призначає для вивчення дисертації доктора наук — провідного фахівця за темою дисертації, штатного працівника провідної установи, який не повинен бути членом спеціалізованої вченої ради, де відбувається захист дисертації. Призначений фахівець може залучати до вивчення дисертації інших фахівців з цієї наукової установи, рекомендувати апробацію дисертації на тематичному семінарі. На основі вивчення дисертації фахівець виробляє її наукову оцінку і готує проект відгуку.

Проект відгуку обговорюється на засіданні вченої (науково-технічної) ради провідної установи або на засіданні її наукового підрозділу. Цей факт обов'язково зазначається у відгуці.

3. У відгуці провідної установи встановлюється актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових

положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях, а також робиться висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. У відгуці відображається важливість для науки й народного господарства одержаних автором дисертації результатів, а також висловлюються рекомендації щодо їхнього використання. **Структура дисертації та зміст її розділів у відгуці провідної установи не наводиться.**

4. Відгук провідної установи підписує доктор наук, який його готував, вказуючи при цьому свою посаду, і затверджує керівник провідної установи, який особисто відповідає за якість і об'єктивність відгуку.

5. Копію відгуку провідної установи видають здобувачеві не пізніше як за десять днів до захисту дисертації.

ПАМ'ЯТКА ОФІЦІЙНОМУ ОПОНЕНТОВІ

Спеціалізовані вчені ради призначають для участі в прилюдному захисті дисертації офіційних опонентів з числа компетентних вчених у даній галузі науки, здатних здійснити вичерпну й об'єктивну експертизу дослідження на ґрунті високої принциповості та вимогливості. Виконання доручення спеціалізованої вченої ради — обов'язок кожного вченого.

Відгук офіційного опонента про дисертацію, його виступ на засіданні спеціалізованої вченої ради є необхідним елементом творчих дебатів на захисті дисертації, гарантом точного й повного виконання встановлених вимог до дисертації. Від ретельності експертизи, аргументованості й повноти висновків опонента великою мірою залежить оцінка дисертації спеціалізованою вченою радою, об'єктивність рішення щодо призначення наукового ступеня. Критичний підхід до дисертаційного дослідження — головний критерій високого професіоналізму наукового опонента й доконечна умова конструктивної дискусії під час захисту.

Офіційний опонент на основі вивчення дисертації та праць здобувача, опублікованих за темою дисертації,

висвітлює в поданому до спеціалізованої вченої ради відгуці такі обов'язкові питання, як актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну, повноту їх викладу в опублікованих працях. У відгуці подаються зауваження щодо змісту дисертації та висновок щодо її відповідності встановленим вимогам.

Визначаючи актуальність теми, доцільно вказати на її зв'язок з державними чи галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки, визначеними Верховною Радою України тощо.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни повинна бути об'єктивною та відбивати як позитивні, так і негативні сторони праці, зокрема опонент має наголосити на ключових проблемах, звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Опонент оцінює висновки здобувача щодо значущості його праці для науки й практики та вказує можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження. У відзиві опонент також повинен оцінити зміст дисертації, її завершеність в цілому й викласти зауваження щодо її оформлення.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях повинна висвітлюватися опонентом із врахуванням встановлених вимог. Крім того, опонент повинен у своєму відгуці підкреслити ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Якщо опонент встановив брак новизни або недостатню обґрунтованість висновків дисертації, її низьку наукову й практичну цінність, виявив помилки або порушення вимог щодо оформлення дисертації (запозичення чужих праць без посилань, невідповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подана до захисту, і т.ін.), у відзиві мають бути вказані конкретні причини, через які здобувачеві не може бути присуджено науковий ступінь.

Якщо думка опонента щодо наукової якості докторської дисертації позитивна, він повинен достатньо повно й аргументовано сформулювати, які конкретно отримані нові науково обгрунтовані результати в певній галузі науки, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему; або які отримані нові науково обгрунтовані розробки в певній галузі науки, що забезпечують розв'язання значної прикладної проблеми; або які отримані нові науково обгрунтовані теоретичні і (чи) експериментальні результати, що в сукупності є значним досягненням для розвитку конкретного напрямку певної галузі науки.

Опоненту слід пам'ятати, що результати наукових досліджень, за якими здобувач захистив кандидатську дисертацію, не можуть виноситися на захист докторської дисертації.

У позитивному висновку щодо кандидатської дисертації опонент повинен вказати, що вона є завершеною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу суттєвого значення для певної галузі науки; або в якій отримані нові науково обгрунтовані теоретичні і (чи) експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку конкретного напрямку певної галузі науки.

Офіційний опонент відповідає за об'єктивність і високу якість підготовленого ним відзиву. За порушення даних вимог ВАК України позбавляє офіційного опонента права подальшої участі в атестації наукових кадрів.

У відгуці не можна ухилятися від аргументованої оцінки наукового рівня дисертації по суті, тому короткий формальний висновок про те, що дисертація відповідає встановленим вимогам, є неприйнятним. Відзив не повинен мати невизначений характер, як це буває, коли використовують формулювання подібні до "значний науковий інтерес", "суттєвий внесок", "крок до вирішення проблеми" і т.ін.

Можливі випадки, коли за наявності в дисертації таких рис, як актуальність теми, певні новизна й практич-

на значущість, опонент не вважає її науковий рівень таким, що відповідає встановленим критеріям, тобто не рекомендує присуджувати здобувачеві відповідний науковий ступінь. У цьому разі у відгуці необхідно відзначити ті результати дисертації, які незалежно від рішення щодо присудження наукового ступеня доцільно використати в науці та практиці.

Офіційний опонент має право вимагати необхідні додаткові матеріали від здобувача чи керівника установи, де виконувалась дисертація або де працює здобувач, а також від наукового керівника (консультанта).

Якщо оцінка дисертації позитивна, відгук опонента подається до спеціалізованої вченої ради у двох примірниках, якщо негативна — у трьох примірниках.

Відгуки повинні бути особисто підписані опонентом і засвідчені печаткою установи, де працює опонент.

Термін подання відгуку до спеціалізованої вченої ради — один місяць з дня одержання опонентом дисертації та автореферату.

Копії письмових відгуків офіційних опонентів видають здобувачеві не пізніше як за десять днів до захисту дисертації.

Під час виступу на захисті дисертації опонент викладає повністю зміст свого відзиву.

Спеціалізована вчена рада повинна повернути офіційному опоненту відгук для доопрацювання, якщо він не відповідає вказаним вимогам, або замінити офіційного опонента.

**ПРО ПУБЛІКАЦІЇ ОСНОВНОГО ЗМІСТУ
МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ**

*(З постанови президії ВАК України
від 09.02.2000р. № 1-02/2)*

Останнім часом до ВАК України надходять дисертації, в яких здобувачі наукових ступенів по кілька разів друкують одні й ті ж матеріали наукових досліджень в різних наукових фахових виданнях і включають їх до списку в дисертацію та автореферат для забезпечення мінімальної кількості публікацій основного змісту дисертацій. У зв'язку з цим президія Вищої атестаційної комісії України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Вважати неприпустимим включення до списку наукових праць, в яких висвітлюється основний зміст дисертації, двох чи більше фактично тотожних за науковим змістом статей, опублікованих у фахових виданнях.

2. Покласти персональну відповідальність за виконання п.1 цієї постанови на офіційних опонентів та голів спеціалізованих учених рад.

3. Встановити, що в разі, коли вказане в п.1 порушення оцінюється ВАК України як невиконання вимог щодо мінімальної кількості публікацій у наукових фахових виданнях, президія ВАК скасовує рішення спеціалізованих учених рад про присудження наукового ступеня, а до спеціалізованих учених рад та їх керівництва вживає заходів, зазначених у п.30 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. №644 із змінами і доповненнями, затвердженими постановами Кабінету Міністрів України від 5 серпня 1998 р. №1241 та від 22 липня 1999 р. №1336.

**ПРО ПІДВИЩЕННЯ ВИМОГ ДО ФАХОВИХ
ВИДАНЬ, ВНЕСЕНИХ ДО ПЕРЕЛІКІВ ВАК УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ВИЩОЇ АТЕСТАЦІЙНОЇ
КОМІСІЇ УКРАЇНИ від 15.01.2003р. №7-05/1**

Необхідною передумовою для внесення видань до переліку наукових фахових видань України є їх відповідність вимогам пункту 7 постанови президії ВАК України від 10.02.1999 р. № 1-02/3 "Про публікації результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію". Однак окремі установи засновники таких видань не дотримуються вимог до складу редакційної колегії видань, не організовують належним чином рецензування та відбір статей до друку, не надсилають свої наукові видання до бібліотек, перелік яких затверджено постановою президії ВАК України від 22.05.1997 р. № 16/5, тим самим обмежуючи можливість наукової громадськості знайомитися із результатами дисертаційних досліджень. У зв'язку з цим президія Вищої атестаційної комісії України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Попередити установи-засновники наукових фахових видань, що у разі відсутності видань у фондах визначених ВАК бібліотек вони будуть вилучені з переліку наукових фахових видань України, в яких дозволяється друкувати результати дисертаційних досліджень.

2. Установам-засновникам фахових видань оновити склади редакційних колегій так, щоб більшість у них становили фахівці, основним місцем роботи яких є установа-засновник фахового видання.

3. Редакційним колегіям організувати належне рецензування та ретельний відбір статей до друку. Зобов'язати їх приймати до друку у виданнях, що виходитимуть у 2003 році та у подальші роки, лише наукові статті, які мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної

проблеми і на які спирається автор, виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів: висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

4. Спеціалізованим ученим радам при прийомі до захисту дисертаційних робіт зараховувати статті, подані до друку, починаючи з лютого 2003 року, як фахові лише за умови дотримання вимог до них, викладених у п.3 цієї постанови.

5. Встановити обов'язковим подання до ВАК України разом із клопотанням про внесення видання до переліку фахових також копії свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

6. Зобов'язати установи, які є засновниками фахових видань, протягом 2003 року надсилати до ВАК України один контрольний примірник видання із супровідним листом.

7. Експертним радам ВАК України провести до 1 січня 2004 року аналіз наукового рівня публікацій у фахових виданнях і подати президії ВАК України пропозиції щодо внесення відповідних змін до переліку фахових видань.

Голова ВАК України
Вчений секретар ВАК України

В.В. Скопенко
Л.М. Артюшин

5. АВТОРЕФЕРАТ ДИСЕРТАЦІЇ

5.1. Загальні вимоги до автореферату

Написання автореферату — заключний етап виконання дисертаційної роботи перед поданням її до захисту. Призначення автореферату — широке ознайомлення наукових працівників з методикою дослідження, фактичними результатами і основними висновками дисертації. Автореферат друкують державною мовою. Публікація автореферату дає змогу одержати до дня захисту відгуки від спеціалістів цієї галузі.

Автореферат має досить ґрунтовно розкривати зміст дисертації, в ньому не повинно бути надмірних подробиць, а також інформації, якої нема в дисертації.

5.2. Структура автореферату

Структурно автореферат складається із загальної характеристики роботи, основного змісту, висновків, списку опублікованих автором праць за темою дисертації і анотацій українською, російською та англійською мовами.

Загальна характеристика роботи, що подається в авторефераті, має відповідати наведеним у вступі до дисертації її кваліфікаційним ознакам. Недоцільно використовувати рубрики, не рекомендовані у вимогах до змісту цих ознак. Заголовки рубрик не треба виділяти в окремі рядки, достатньо вирізнити їх жирним шрифтом або курсивом і розмістити в підбір із текстом. Крім того, вказують структуру дисертації, наявність вступу, певної кількості розділів, додатків, повний обсяг дисертації в сторінках, а також обсяг, що займають ілюстрації, таблиці, додатки (із зазначенням їх кількості), список використаних літературних джерел (із зазначенням кількості найменувань)

В основному змісті стисло викладається сутність дисертації за розділами. Цей розділ повинен дати повне і переконливе уявлення про виконану роботу.

Якщо вступна частина автореферату дає змогу скласти лише загальне враження про дисертацію, то основна, яка і є власне реферативною, дає більш повне уявлення про її зміст і побудову. У цій частині автореферату важливо показати, як були отримані результати, продемонструвати хід дослідження, викласти сутність використаних методів, навести дані щодо їх точності і трудомісткості, описати умови і основні етапи експериментів. Нюанси висвітлення змісту дисертації можуть розрізнятися залежно від наукової галузі, теми та інших факторів. Проте в всіх випадках до автореферату доцільно вводити насамперед висновки і кінцеві результати.

Висновки складає стисла інформація про підсумки виконаної роботи, яка повинна відповідати загальним висновкам дисертації. Вони починаються з формулювання наукової задачі або проблеми, за вирішення якої дисертант претендує на присудження наукового ступеня.

Сформульована наукова задача або проблема вельми тісно пов'язується з назвою дисертації, метою роботи і основними науковими положеннями, що захищаються в дисертації. Це ніби наукова "формула", згусток отриманої наукової новизни. Звичайно формулювання починається так: "У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі (або наукової проблеми), що виявляється в...". Далі треба вказати, якою саме є наукова задача або проблема, як вона вирішена і для чого в кінцевому розумінні (прикладному плані) вона призначена.

Після формулювання вирішеної наукової задачі або проблеми у висновках викладають головні наукові і практичні результати роботи. Вони тісно пов'язані з науковими і прикладними положеннями, викладеними в загальній характеристиці роботи.

ОБКЛАДИНКА АВТОРЕФЕРАТУ

Назва організації, спеціалізована вчена рада якої прийняла дисертацію до захисту
(Прізвище, ім'я, по батькові)

Індекс УДК

Назва дисертації

Шифр та найменування спеціальності
(подається за Переліком спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата (доктора) _____ наук
(галузь наук)

Місто — рік

Додаток 7

ПЕРЕЛІК УСТАНОВ, ДО ЯКИХ ОБОВ'ЯЗКОВО НАДСИЛАЮТЬСЯ АВТОРЕФЕРАТИ ДИСЕРТАЦІЙ

1. Адміністрація Президента України
(01220, Київ, вул. Банкова, 11)
2. Кабінет Міністрів України
(01008, Київ, вул. М. Грушевського, 12/2)
3. Міністерство освіти і науки України
(01033, Київ, пр. Перемоги, 10)
4. Вища атестаційна комісія України
(01001, Київ, вул. Хрещатик, 34)
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
(03039, Київ, проспект 40-річчя Жовтня, 3)
6. Національна парламентська бібліотека України
(01601, Київ, вул. М. Грушевського, 1)
7. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
(79001, Львів, вул. Стефаника, 2)
8. Одеська державна наукова бібліотека
(65020, Одеса, вул. Пастера, 13)
9. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
(61003, Харків, провулок Короленка, 18)
10. Волинський державний університет імені Лесі Українки
(43009, Луцьк, проспект Волі, 13)
11. Дніпропетровський державний університет
(49025, Дніпропетровськ, проспект Гагаріна, 72)
12. Донецький державний університет
(83055, Донецьк, вул. Університетська, 24)
13. Запорізький державний університет
(69600, Запоріжжя, вул. Жуковського, 66)
14. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
(01017, Київ, вул. Володимирська, 64)
15. Львівський національний університет імені Івана Франка
(79002, Львів, вул. Університетська, 1)

16. Одеський державний університет ім. І.І. Мечнікова
(65057, Одеса, вул. Петра Великого, 2)
17. Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського
(95038, Сімферополь, вул. Ялтинська, 4)
18. Сумський державний університет
(40007, Суми, вул. Римського-Корсакова, 2)
19. Ужгородський державний університет
(88000, Ужгород, вул. Горького, 4)
20. Східноукраїнський державний університет
(91034, Луганськ, квартал Молодіжний, 20-А)
21. Прикарпатський університет ім. В. Стефаника
(76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)
22. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
(61006, Харків, площа Свободи, 4)
23. Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького
(18000, Черкаси, бульвар Шевченка, 81)
24. Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича
(14012, Чернівці, вул. М. Коцюбинського, 2)
25. Російська державна бібліотека
(101000, Російська Федерация, Москва, просп. Калинина, 3)

ВИСНОВОК

Спеціалізованої вченої ради Європейського університету по дисертаційній роботі _____ «Реструктурування

(прізвище)

промислових підприємств у перехідних економіках»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук зі спеціальності _____

Розглянувши дисертаційну роботу та автореферат (ПІБ), заслухавши та обговоривши повідомлення здобувача, його відповіді на запитання, відгуки на дисертацію та автореферат, виступи офіційних та неофіційних опонентів у порядку дискусії, Спеціалізована вчена рада постановляє:

1. Тема дисертаційної роботи є актуальною як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Вона зумовлена об'єктивною необхідністю широкомасштабного реформування суті, системи, функції та структури промислового сектора країн з перехідною економікою взагалі і кожного підприємства зокрема. Проблематика реструктурування підприємства набуває все більшого значення у зв'язку з суттєвим прогресом у формуванні приватного сектора економіки, появою значної кількості підприємств недержавних форм власності, перед якими постає питання про власне місце в новому ринковому середовищі. В Україні процеси реструктуризації приватизованих підприємств фактично тільки розпочинаються, хоча в багатьох країнах Східної Європи з трансформаційною економікою вони стали перманентним явищем і набули ознак, притаманних розвиненій ринковій економіці. У зв'язку з цим тема роботи, з одного боку, має значний потенціал дослідження, а з іншого, — достатній емпіричний та статистичний матеріал для аналізу і узагальнення.

2. Найсуттєвішими науковими результатами, які одержав дисертант особисто і які характеризуються науковою новизною, є такі:

— Запропоновано систематизований та комплексний підхід щодо сутнісного розуміння змісту поняття «реструктуризації в перехідній економіці», удосконалено класифікацію видів, етапів та напрямів реструктуризаційних процедур в умовах перехідної економіки.

— Здійснено аналіз взаємозв'язку макро- та мікро-економічних факторів втілення реструктуризаційних процедур у перехідних економіках, в основі якого лежать особливості взаємодії процесів реструктурування та приватизації виробничого сектора економіки як одночасних взаємозалежних процесів. Визначені напрями і тенденції органічного взаємозв'язку мікроекономічного реструктурування промислових підприємств та макроекономічних структурних реформ в умовах економіки перехідного типу.

— Доведено та обґрунтовано необхідність проведення комплексу заходів, що забезпечують цілісність та ефективність процесу реструктурування в умовах перехідної економіки, а саме:

— наявності альтернативних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування реструктуризаційних процедур у вигляді програм продажу опціонів та контрактів на управління під час приватизації промислових підприємств;

— існування дієвого інституту банкрутства та програм кредиторських угод як методів ефективного реструктурування бізнесу в умовах низьколіквідної ризикової економічної системи;

— диференційованої післяприватизаційної підтримки з боку державних та приватних інституцій;

— а також, формування ефективної системи корпоративного управління через впровадження інституту публічних рад директорів та через мотиваційні програми залучення менеджменту, на основі розроблених автором рекомендацій.

— Розроблено конкретні методичні рекомендації щодо реалізації ефективної державної економічної політики

у сферах приватизації, реструктуризації та макроекономічного регулювання.

3. Вважати теоретично обґрунтованими основні результати дослідження і сформульовані здобувачем висновки та пропозиції, які отримані на основі теоретичного узагальнення та аналізу фактичного матеріалу стосовно сукупності теоретичних проблем, сучасної практики функціонування промислового сектора економіки.

4. Робота являє собою системне дослідження теоретичних і практичних проблем реструктурування промислових об'єктів в умовах перехідної економіки. Теоретичне значення результатів дослідження полягає у розвитку теорії економічних структурних реформ, розробці теоретичних проблем формування та функціонування промислового сектора і окремих підприємств України, інших країн перехідної економічної моделі.

5. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково-практичних основ реструктурування промислових підприємств в економічних системах перехідного типу. Основні результати дослідження можуть бути використані у процесі формування державної економічної політики у сфері приватизації, корпоративного управління та післяприватизаційної підтримки підприємств, під час здійснення структурних реформ в індустріальному секторі економіки, а також під час реалізації реструктуризаційних процедур на конкретних промислових підприємствах країн колишнього СРСР. Практична цінність дисертації полягає в доведенні дослідження до розробки конкретних практичних і методичних пропозицій щодо формування загальної концепції реструктуризації промислових підприємств та втілення конкретних реструктуризаційних заходів на окремих об'єктах реструктурування. Теоретичне і практичне значення дисертації підтверджується відповідними довідками Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка (довідка №013/298), консалтингових компаній «Український центр приватизації та інвестицій», м.Київ (довідка №27) та «Центр економічних ініціатив», м. Київ (довідка №31/09-00). Висновки про практичну зна-

чимість дисертаційного дослідження наведені також у відгуках на автореферат, отриманих з Кабінету Міністрів України, Фонду державного майна України.

6. Спеціалізована вчена рада відзначає й окремі недоліки роботи. Недостатньо висвітлено проблематику антімонопольної структурної політики. Ряд положень дисертації мають дискусійний характер, окремі з них потребують більш глибокого обґрунтування. Другий розділ роботи є перевантажений надмірно деталізованим аналізом вторинних факторів реструктуризаційних процесів, що певною мірою ускладнює сприйняття матеріалу.

7. Дисертація виконана згідно з вимогами до кандидатських дисертацій, що визначені Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, затвердженим Постановою Кабінету міністрів України від 28 червня 1997 року №644, а також наказом ВАК України від 21 березня 1997 року №121 «Про затвердження переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників».

8. Спеціалізована вчена рада вважає, що кандидатська дисертація (ПІБ) «Реструктурування промислових підприємств у перехідних економіках» є завершеним, самостійним, виконаним на високому рівні науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують актуальну та важливу наукову проблему формування основних засад концепції реструктурування промислових підприємств у перехідній економіці, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю.

Голова Спеціалізованої вченої ради

Учений секретар Спеціалізованої вченої ради

**ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ АТЕСТАЦІЙНОЇ СПРАВИ
ЗДОБУВАЧА НАУКОВОГО СТУПЕНЯ КАНДИДАТА
НАУК, ЯКІ ПОДАЮТЬСЯ ДО ВАК УКРАЇНИ**

1. Супровідний лист на бланку установи, підписаний головою спеціалізованої вченої ради (форма 8).
  2. Облікова картка здобувача (форма 13).
  3. Особовий листок з обліку кадрів з відомостями, чинними на час прийняття дисертації до захисту, засвідчений відділом кадрів за основним місцем роботи, з фотокарткою, засвідченою печаткою установи (1 прим.)
  4. Автореферат дисертації (5 прим.), підписаний на обкладинці автором. Автореферат повинен бути надрукований державною мовою.
  5. Реєстраційно-облікова картка (форма 15), графі якої заповнюються машинописом (2 прим.)
  6. Засвідчена підписом і печаткою установи копія посвідчення про складені кандидатські іспити за формою, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999р. №309 "Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів" або засвідчена підписом і печаткою установи копія посвідчення за формою, яка діяла на час складання кандидатського іспиту.
  7. Стенограма (ідентична за змістом з фонограмою) засідання спеціалізованої вченої ради, підписана головуючим на засіданні спеціалізованої вченої ради і вченим секретарем спеціалізованої вченої ради та засвідчена печаткою установи, при якій функціонує рада, із зазначенням присутніх на засіданні постійних та введених додатково до її складу членів ради та їх спеціальностей.
- У стенограмі обов'язково має бути наведена доповідь здобувача, а також відображені всі критичні зауваження, які містяться у відзивах на дисертацію та автореферат і висловлені під час дискусії щодо дисертації, та відповіді на них здобувача, висновок спеціалізованої вченої ради щодо дисертації.

8. Відгуки офіційних опонентів, засвідчені печатками установ, в яких вони працюють, із зазначенням дати їх надходження до ради.

9. Відомості про офіційних опонентів за формою 24.

10. Відгук провідної установи, підписаний фахівцями із відповідної спеціальності (серед яких повинен бути доктор наук), затверджений керівником установи та засвідчений печаткою установи із зазначенням дати його надходження до ради.

11. Висновок установи, де виконувалась дисертація, затверджений керівником установи і засвідчений печаткою (чинний на час подання дисертації до захисту, висновок чинний протягом року з дня його затвердження). У висновку, крім характеристики дисертації, повинен бути обов'язково відображений конкретний особистий внесок дисертанта в одержання наукових результатів, що вносяться на захист.

12. Висновок комісії спеціалізованої вченої ради щодо відповідності дисертації зазначеній спеціальності та профілю ради, повноти викладу основних результатів дисертації в друкованих працях та особистого внеску дисертанта.

13. Засвідчена копія диплома про вищу освіту. У разі зміни здобувачем прізвища надається нотаріально засвідчена копія документа про зміну прізвища.

14. Один гнучкий магнітний диск (ГМД) розміром 3,5 дюйма місткістю 1,44 МБ у трьох файлах:

файл з даними облікової картки здобувача. Ім'я файла — 13.xls;

файл з текстом автореферату. Ім'я файла — form aref.rtf;

файл з формою 15. Ім'я файла — form 15. rtf;

файл із зауваженнями, які містяться у відгуці опонентів та провідної організації, у відгуках на дисертацію та автореферат, а також зауваженнями, які висловили членами спеціалізованої вченої ради та фахівцями під час захисту. Ім'я файла — notes.rtf.

15. Опис документів, які є у справі (форма 19).

Атестаційну справу брошурують у швидкозшивач з картону без зав'язок, на внутрішньому боці обкладинки якого наклеюють конверт, куди вкладають:

дискету;
автореферати;
реєстраційно-облікові картки дисертації (форма 15);
чотири поштові картки з марками і вказаними адресами здобувача (2 картки) та спецради (2 картки).

На зворотному боці поштових карток пишуть прізвище, ім'я, по батькові здобувача, галузь наук та науковий ступінь, на який він претендує.

Послідовність розміщення документів в атестаційній справі повинна відповідати їх нумерації в даному переліку.

Зразок обкладинки атестаційної справи наведений у формі 9.

До атестаційної справи обов'язково додають:

16. Перший примірник дисертації, переплетений і підписаний автором та засвідчений вченим секретарем спеціалізованої вченої ради щодо його ідентичності за змістом з іншими примірниками дисертації, що були подані до ради.

17. Два примірники облікової картки дисертації (ф.14), один з яких повинен бути з відміткою УкрІНТЕІ.

18. Згода державного атестаційного органу країни, громадянином якої є здобувач наукового ступеня, на захист його дисертації в Україні (для громадян країн СНД).

19. Два непідписаних конверти формату 230x160 мм з марками літери "Е".

Додаток 10

Форма 14

ОБЛІКОВА КАРТКА ДИСЕРТАЦІЇ

Форма облікової картки дисертації (ОКД) встановлена Українським інститутом науково-технічної та економічної інформації. З питань замовлення бланків ОКД та їх заповнення необхідно звертатися до УкрІНТЕІ за адресою:

03171, Київ-171, вул. Антоновича, 180.

Довідки за телефонами: 268-8473, 268-2563.

Форма 15

РЕЄСТРАЦІЙНО-ОБЛІКОВА КАРТКА

Реєстраційно-облікова картка		
Прізвище, ім'я, по батькові	Стать	Громадянство
Рік народження	Дата надходження	Індекс відділу
Шифр спецради	Дата рішення ради	Номер протоколу
Повна назва установи		
Науковий ступінь (вчене звання), галузь наук		Шифр і назва спеціальності
Номер справи	Ким і коли присуджено науковий ступінь (присвоєно вчене звання)	Номер диплома
Примітки:	Кандидат Доктор Доцент Старший науковий співробітник Професор	

1. Картку виконують на світлому цупкому папері формату 148 (ширина) x105 (висота) мм, заповнюють машинописом.

2. Назви граф "Прізвище, ім'я, по батькові", "Стать", "Громадянство", "Рік народження", "Дата надходження",

"Індекс відділу", "Шифр спецради", "Дата рішення ради", "Номер протоколу", "Повна назва установи", "Науковий ступінь (вчене звання), галузь наук", "Шифр і назва спеціальності" не друкують.

3. Графи "Номер справи", "Дата надходження", "Індекс відділу" заповнюють у ВАК України.

4. Для іноземних громадян, яким відповідно до міжнародних угод на підставі захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук видають диплом доктора філософії з відповідної галузі наук, на зворотному боці реєстраційної картки необхідно надрукувати латинськими літерами англійською мовою офіційну назву установи, де відбувся захист дисертації; назву країни, громадянином якої є здобувач; прізвище та ім'я здобувача у повній відповідності з його паспортом.

Згадану інформацію засвідчують підписом вченого секретаря спеціалізованої вченої ради та печаткою установи.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ ОБЛІКОВИХ І ЗВІТНИХ ДОКУМЕНТІВ ДО УкрІНТЕІ

1. Спеціалізована вчена рада, на якій відбувся захист кандидатської або докторської дисертації, відповідно до вимог, визначених "Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань", затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.97 № 644 "Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань", у 30-денний строк з дня захисту подає до УкрІНТЕІ:

- супровідний лист, у якому наводяться вихідний номер і дата листа, назва дисертації, перелік супровідних до дисертації документів, що подаються до УкрІНТЕІ;
- заповнений бланк ОКД на паперовому носії у двох примірниках, завірений підписами та печаткою;
- заповнений бланк ОКД на електронному носії;
- автореферат і дисертацію на електронному носії.

2. Заповнені бланки ОКД та дисертації, які не відповідають вимогам цього Порядку, повертаються для виправлення (із зазначенням причин повернення) на адресу спеціалізованої вченої ради, на якій відбувся захист дисертації. Спеціалізована вчена рада зобов'язана в 20-денний строк з дня одержання документів виправити їх і повернути до УкрІНТЕІ.

3. УкрІНТЕІ після отримання заповненого бланка ОКД та дисертації присвоює роботі державний обліковий номер і в 10-денний строк надсилає копію ОКД за адресою, вказаною у супровідному листі.

4. Автореферати, дисертації та ОКД на електронному носії спеціалізованим вченим радам і здобувачам наукового ступеня не повертаються.

ВОРОТИНА Людмила Іванівна
ВОРОТИН Валерій Євгенович
ГУТКЕВИЧ Світлана Олександрівна

**КАНДИДАТСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ:
МЕТОДИКА НАПИСАННЯ І ЗАХИСТУ**

Посібник для аспірантів
і здобувачів наукового ступеня

Редактор *В.Я. Пипченко*
Комп'ютерна верстка та дизайн *Н.М. Іванченко*
Оформлення обкладинки *Н.М. Іванченко*

Пілписано до друку 09.0.4.2003.
Формат 84×108 1/32. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 3,99. Обл.-вид. арк. 3,24.
Тираж 1000 прим. Зак. № 215

Видання надруковано з оригінала-макета, підготовленого
Видавництвом Європейського університету.
03179, Україна, Київ-179, вул. М. Ушакова, 8а.

Реєстраційне свідоцтво ДК № 603 від 19.09.2001.

**Видавництво Європейського університету
пропонує книги:**

1. *Українсько-російсько-англійський* тлумачний словник ділової людини / Уклад. П.Г. Зеленський, О.П. Зеленська. — К., 1998. — 543 с.
2. *Стонер Дж., Долан Е.* Вступ у бізнес: Навч. посібник / Пер. з англ. — К., 2000. — 752 с.
3. *Іщук С.І.* Розміщення продуктивних сил. — К., 2000. — 217 с.
4. *Зеленська О.П.* Types of Crimes: Навч. посібник з англ. мови для студентів юрид. вузів. — К., 1999. — 281 с.
5. *Палеха Ю.І.* Ділова етика. — К., 2000. — 180 с.
6. *Герасимчук А.А., Шиян О.М.* Соціологія: Курс лекцій. — К., 1999. — 88 с.
7. *Герасимчук А.А., Палеха Ю.І.* Основи екології. — 2-ге вид., доп. — К., 2001. — 80 с.
8. *Тимошенко І.І., Соснин А.С.* Менеджер організації. — К., 2000. — 350 с.
9. *Воротина Л.І.* Малий бізнес та підприємництво. — К., 2001. — 310 с.
10. *Салон А.С.* Бізнес в афоризмах. — К., 2000. — 360 с.
11. *Зеленська О.П.* Identification in Uilifia / Police Investigation: Навч. посібник з англ. мови для курсантів навч. закладів МВС України. — К., 2000. — 60 с.
12. *Шаповал І.* Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації: Підручник. — К., 2001. — 177 с.
13. *Казарцев В.В.* Виробничий менеджмент. — К., 2001. — 136 с.
14. *Зубовський В.М.* Економіка підприємства. — К., 2000. — 64 с.
15. *Михайлов А.П., Шило Д.Д.* Основи риночної економіки. — К., 2000. — 250 с.
16. *Михайленко В.М., Федоренко Н.Д.* Алгебра та геометрія для економістів: Навч. посібник. — К., 2001. — 100 с.
17. *Палеха Ю.І., Герасимчук В.І., Шиян О.М.* Основи психології та педагогіки. — К., 1999. — 154 с.
18. *Білоколенко О.В.* Історія економічних вчень. — К., 2000. — 94 с.
19. *Семенова Л.Н.* Антимонопольне і конкурентне право: Курс лекцій. — К., 1999. — 136 с.

20. *Онщенко І.Г., Дзюбка І.С., Тимошенко З.І.* Політологія у схемах, таблицях, визначеннях. — 2-ге вид., доопр. — К., 2001. — 415 с.
21. *Луцій О.П.* Основи маркетингу: Консп. лекцій. — К., 2001. — 48 с.
22. *Онщенко І.Г.* Історія України. — К., 2000. — 162 с.
23. *Таркуцяк А.О.* Страхування. — К., 2000. — 116 с.
24. *Крисюк В.І.* Ревізія і контроль в установах і організаціях бюджетної сфери. — К., 2000. — 148 с.
25. *Герасимчук А.А., Тимошенко З.І.* Курс лекцій з філософії. — К., 2000. — 422 с.
26. *Прокудін Г.С., Вольська С.Ю.* Інженерна та комп'ютерна графіка. — К., 2001. — 60 с.
27. *Булига К.Б., Міхайленко В.М.* Комп'ютерний практикум із застосуванням математичних методів в економіці. — К., 2000. — 48 с.
28. *Старченко В.Д.* Макроекономіка. — К., 2000. — 96 с.
29. *Соснін А.С., Мельниченко Л.В.* Основи теорії та практики менеджменту. — К., 2000. — 192 с.
30. *Прокудін Г.С., Булига К.Б., Вольська С.Ю., Оленіна Л.М.* Комп'ютерна техніка і програмування. — Ч. I. — 2000. — 170 с.
31. *Згуровський М.З., Коваленко І.І., Міхайленко В.М.* Вступ до комп'ютерних інформаційних технологій. — К., 2000. — 256 с.
32. *Таркуцяк А.О.* Фінансовий аналіз. — К., 2001. — 136 с.
33. *Матросова Г.А.* Информационные системы и технологии учета. — К., 2001. — 57 с.
34. *Палеха Ю.І.* Управлінське документування. — К., 2001. — 1 і 2 т. по 370 с.
35. *Богацька Л.Н.* Товарознавство. — К., 2001. — 96 с.
36. *Шенітко Г.Ф.* Практикум з теорії бухгалтерського обліку. — К., 2001. — 96 с.
37. *Прокудін Г.С.* Основы программирования и алгоритмические языки. — К., 2001. — 64 с.
38. *Черній А.М., Тимошенко З.І.* Філософія: твої кроки до мудрості. — К., 2001. — 200 с.
39. *Вертузасв М.С., Юрченко О.М.* Захист інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. — К., 2001. — 280 с.
40. *Барановська Л.В.* Завдання для практичних занять з вищої математики. — К., 2001. — 62 с.
41. *Булига К.Б., Барановська Л.В.* Практикум з теорії ймовірностей та математичної статистики. — К., 2001. — 173 с.
42. *Кочетков В.М., Сирочинський Д.Г., Андрушко Н.Ю.* Гроші та кредит. — К., 2001. — 84 с.

43. *Кочетков В.Н., Шипова Н.А.* Экономический риск и методы его измерения. — К., 2002. — 68 с.
44. *Палеха Ю.І.* Ключі до успіху, або організаційна та управлінська культура. — К., 2000. — 211 с.
45. *Палеха Ю.І.* Менеджмент для початківців. — К., 2001. — 187 с.
46. *Ржевський С.В.* Вступ до економетрії. — К., 2001. — 93 с.
47. *Франко О.* Федір Вовк. — К., 2001. — 378 с.
48. *Шенітко Г.Ф.* Теорія бухгалтерського обліку. — К., 2001. — 269 с.
49. *Гуткевич С.О.* Організація управління інвестиційним процесом. — К., 2001. — 58 с.
50. *Грехов А.М.* Фізика. Частина I. Механіка та молекулярна фізика. — К., 2002. — 116 с.
51. *Крисюк В.І., Каленський М.М., Бутко А.Д., Юрченко О.В.* Ревізія і контроль у промисловому підприємстві. — К., 2002. — 126 с.
52. *Міхайленко В.М., Федоренко Н.Д.* Математичний аналіз для економістів. — К., 2002. — 298 с.
53. *Ляхно А.І., Варенко В.М.* Християнська етика. — К., 2002. — 216 с.
54. *Четверухін Б.М., Прокудін Г.С.* Основы электротехники и электроники. — К., 2002. — 150 с.
55. *Четверухін Б.М.* Схемотехніка ЕОМ. Лабораторний практикум. — К., 2002. — 47 с.
56. *Медаєєв М.Г., Барановська Л.В.* Ігрові методи моделювання економічних систем. — К., 2002. — 116 с.

**Книги можна придбати або замовити
за адресою:**

03179, м. Київ, вул. М. Ушакова, 8а.
Мале виробниче науково-інформаційне
підприємство «Пошук», т/ф 423-54-42,
424-04-29.

Р/р 26005300493101 у Київській філії ТОВ КБ
КФС «Експобанк», МФО 322700, код 13696836.